ТАЙЁР НАМУДАНИ НАМУНАҲОИ СУПОРИШҲОИ PIRLS БАРОИ МАТНҲОИ БАДЕӢ ДАР КИТОБҲОИ ДАРСИИ СИНФҲОИ ИБТИДОӢ

Самарқанд вилояти Самарқанд ноҳияи
мактаби №30 омӯзгори фанни
забони тоҷикӣ дар синфҳои ибтидоӣ
Ёрова Хатича Комилжоновна

Аннотатсия. Дар мақола масъалаи тайёр намудани намунаҳои супоришҳои PIRLS барои матнҳои бадеии китобҳои дарсии синфҳои ибтидоӣ баррасӣ гардидааст. Муаллиф аҳамияти истифодаи супоришҳои PIRLS-ро дар рушди саводнокии хондан, тафаккури интиқодӣ ва қобилияти таҳлили хонандагон шарҳ медиҳад. Ҳамчунин намунаҳои саволҳо ва усулҳои татбиқи онҳо дар раванди таълим пешниҳод шудаанд. Натиҷаҳои таҳқиқот нишон медиҳанд, ки истифодаи супоришҳои мутобиқ ба стандартҳои байналмилалӣ ба баланд гардидани сифати таълим мусоидат менамояд.

Калидвожаҳо: PIRLS, саводнокии хондан, матни бадеӣ, синфҳои ибтидоӣ, супоришҳо, фаҳмиши матн, тафаккури интиқодӣ, китобҳои дарсӣ, раванди таълим, арзёбии байналмилалӣ.

Annotatsiya. Maqolada PIRLS dasturi asosida boshlangʻich sinf darsliklaridagi badiiy matnlar uchun topshiriq namunalarini tayyorlash masalasi yoritilgan. Unda PIRLS topshiriqlarining oʻquvchilarning oʻqish savodxonligi, tanqidiy fikrlashi hamda matnni tahlil qilish koʻnikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati bayon etilgan. Shuningdek, maqolada topshiriq namunalarini tuzish usullari va ularni ta’lim jarayonida qoʻllash yoʻllari koʻrsatib oʻtilgan. Tadqiqot natijalari xalqaro standartlarga mos topshiriqlardan foydalanish ta’lim sifatini oshirishga xizmat qilishini koʻrsatadi.

Kalit soʻzlar: PIRLS, oʻqish savodxonligi, badiiy matn, boshlangʻich sinflar, topshiriqlar, matnni tushunish, tanqidiy fikrlash, darsliklar, ta’lim jarayoni, xalqaro baholash.

Annotation . This article discusses the preparation of sample PIRLS tasks for literary texts in primary school textbooks. The importance of PIRLS-based tasks in developing students’ reading literacy, critical thinking, and text analysis skills is explained. The article also presents methods for designing such tasks and ways of implementing them in the educational process. The results of the study show that the use of tasks based on international standards contributes to improving the quality of education.

Keywords: PIRLS, reading literacy, literary text, primary grades, tasks, text comprehension, critical thinking, textbooks, educational process, international assessment.

Дар замони муосир баланд бардоштани сатҳи саводнокии хонандагон яке аз вазифаҳои муҳими низоми маориф ба ҳисоб меравад. Барои муайян намудани дараҷаи фаҳмиши хондан ва қобилияти таҳлили матнҳои хонандагон барномаҳои байналмилалӣ истифода мешаванд. Яке аз чунин барномаҳо PIRLS мебошад. Ин таҳқиқоти байналмилалӣ ҳар панҷ сол як маротиба гузаронида шуда, сатҳи саводнокии хондани хонандагони синфи чорумро арзёбӣ менамояд. Матнҳои бадеӣ дар китобҳои дарсии синфҳои ибтидоӣ барои ташаккули тафаккур, ҷаҳонбинӣ ва қобилияти таҳлили хонандагон нақши муҳим доранд. Аз ин рӯ, тайёр намудани супоришҳои мутобиқ ба талаботи PIRLS барои чунин матнҳо аҳамияти калон дорад. Ин супоришҳо на танҳо фаҳмиши матнро месанҷанд, балки малакаҳои фикрронӣ, хулосабарорӣ ва таҳлилро низ инкишоф медиҳанд.

Мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот

Мақсади асосии ин мақола таҳия намудани намунаҳои супоришҳои PIRLS барои матнҳои бадеии китобҳои дарсии синфҳои ибтидоӣ мебошад.

Вазифаҳои асосӣ:

- омӯзиши хусусиятҳои супоришҳои PIRLS;
- муайян намудани роҳҳои истифодаи онҳо дар дарсҳои хониш;
- таҳияи намунаҳои саволҳо барои матнҳои бадеӣ;
- рушди малакаҳои таҳлил ва фаҳмиши хонандагон.

Хусусиятҳои супоришҳои PIRLS

Супоришҳои PIRLS бештар ба чор самти асосӣ равона мешаванд:

1. Ёфтани маълумоти мустақим дар матн;
2. Баровардани хулоса;
3. Шарҳ ва таҳлили матн;
4. Арзёбии мазмун ва услуби матн.

Ин навъи саволҳо хонандаро водор месозанд, ки матнро бодиққат хонда, маънои пинҳонӣ ва ғояи асосии онро дарк намояд.

Намунаҳои супоришҳо барои матни бадеӣ

Барои мисол матни кӯтоҳи бадеиро мегирем.

Матн: «Рӯзе писарбачае дар роҳ паррандаи захмдореро дид. Ӯ паррандаро ба хона оварда, нигоҳубин кард. Пас аз чанд рӯз парранда сиҳат шуда, боз ба осмон парвоз намуд.»

Намунаи супоришҳои PIRLS

1. Саволи интихоби ҷавоби дуруст

Писарбача дар роҳ чиро дид?

а) сагбачаро

б) паррандаи захмдорро

в) китобро

г) дӯсташро

Ҷавоби дуруст: б) паррандаи захмдорро

2. Саволи кӯтоҳҷавоб

Чаро писарбача паррандаро ба хона овард?

Ҷавоб: Барои нигоҳубин ва табобат кардани он.

3. Саволи таҳлилӣ

Аз рафтори писарбача чӣ хулоса баровардан мумкин аст?

Ҷавоб: Ӯ меҳрубон ва ғамхор аст.

4. Саволи эҷодӣ

Агар шумо ба ҷойи писарбача мебудед, чӣ кор мекардед?

Ин гуна саволҳо қобилияти фикрронӣ ва баён намудани андешаи шахсии хонандаро инкишоф медиҳанд.

Аҳамияти истифодаи супоришҳои PIRLS

Истифодаи супоришҳои PIRLS дар синфҳои ибтидоӣ як қатор бартариҳо дорад:

- рушди тафаккури интиқодӣ;
- баланд шудани малакаи хондан ва фаҳмиши матн;
- фаъол гардидани нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ;
- омодагӣ ба арзёбиҳои байналмилалӣ.

Инчунин чунин супоришҳо омӯзгоронро водор месозанд, ки усулҳои нави таълимро истифода баранд ва дарсҳоро ҷолибтар намоянд.

Ҳамин тавр, тайёр намудани намунаҳои супоришҳои PIRLS барои матнҳои бадеии китобҳои дарсии синфҳои ибтидоӣ дар рушди саводнокии хонандагон нақши муҳим дорад. Ин супоришҳо ба хонандагон имконият медиҳанд, ки матнро амиқтар дарк намуда, фикри худро озодона баён кунанд. Аз ин рӯ, истифодаи васеи усулҳои PIRLS дар раванди таълим метавонад сифати омӯзишро беҳтар гардонад ва хонандагонро ба талаботи байналмилалӣ омода созад.

Фойдаланилган адабиётлар

1. PIRLS. *PIRLS 2021 Assessment Frameworks*.
2. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги. Бошланғич синф дарсликлари. – Тошкент, 2023.
3. Раҳимов А., Юлдошев Қ. Бошланғич таълим методикаси. – Тошкент: Ўқитувчи, 2021.
4. Каримова М. Ўқиш саводхонлигини ривожлантириш усуллари. – Самарқанд, 2022.
5. Абдуллаева Н. Бадиий матнларни таҳлил қилиш усуллари. – Тошкент, 2020